

POLITIKA VOJNE NEUTRALNOSTI SRBIJE: DOSADAŠNJI DOMETI I UTICAJ NA BEZBEDNOST EVROPE

Institut za međunarodnu politiku i privredu organizovao je 19. oktobra 2016. godine u Domu garde u Beogradu jednodnevnu naučnu konferenciju „Uticaj vojne neutralnosti Srbije na bezbednost i stabilnost u Evropi”, u saradnji sa Institutom za strategijska istraživanja Ministarstva odbrane i uz podršku Kancelarije Fondacije Hans Zajdel za Srbiju i Crnu Goru. Skup je okupio članove akademske zajednice i predstavnike Ministarstva odbrane Vlade Republike Srbije i drugih državnih organa.

Početak dvadeset prvog veka predstavlja razdoblje teških i izazovnih odluka za Srbiju. U tom periodu naša zemlja se suočava sa složenim ispunjavanjem zahtevnih standarda za članstvo u Evropskoj uniji i problemom jednostrano proglašene nezavisnosti Kosova i Metohije i proživljava dilemu između veće privrženosti Zapadu ili Istoku. U delikatnim okolnostima koje su prethodile proglašenju nezavisnosti tzv. Kosova, Narodna skupština Republike Srbije je usvojila 2007. godine deklaraciju kojom se Srbija opredelila za politiku vojne neutralnosti.

Odsustvo javne rasprave o strateškom opredeljenju za vojnu neutralnost i odgovarajuće pravne kodifikacije u godinama koje su usledile, usloveli su pojavu različitih i oprečnih tumačenja pojma i prakse vojne neutralnosti u naučnoj, stručnoj i široj javnosti. Difuzno ili nedovoljno jasno shvatanje neutralnosti kao jednog od instrumenata za sprovođenje nacionalne spoljne politike i njegova pravna neutemeljenost stvaraju već skoro deset godina praktične probleme političkim odlučiocima i državnim akterima zaduženim za njeno sprovođenje. Zbog toga je Institut za međunarodnu politiku i privredu nastojao da održavanjem naučnog skupa doprinese boljem razumevanju konceptualizacije vojne neutralnosti u teoriji međunarodnih odnosa i međunarodnog prava i kontekstualizacije prakse vojne neutralnosti Srbije na regionalnom, evropskom i globalnom nivou. Osnovno pitanje koje se nametnulo učesnicima skupa je da li proklamovana vojna neutralnost predstavlja najbolje rešenje za položaj kakav Srbija danas ima u geopolitičkom smislu, ali i da li je ona u skladu sa politikom koju naša zemlja vodi u međunarodnoj areni.

Na samom početku prisutnima su se obratili prof. dr Branislav Đorđević, direktor Instituta za Međunarodnu politiku i privredu iz Beograda i Luc Kober (Lutz Kober), rukovodilac Kancelarije Fondacije Hans Zajdel za Srbiju i Crnu Goru, a formalno otvaranje prepušteno je g. Milošu Jankoviću, pomoćniku ministra odbrane Republike Srbije.

Na konferenciji su prisutni imali priliku da se prvo upoznaju sa trinaest izuzetno kvalitetnih izlaganja istraživača i stručnjaka iz različitih oblasti. Zbog kompleksnosti teme, konferencija je bila podeljena u tri tematska panela. U okviru prvog panela posvećenog konceptualnoj, istorijskoj i uporednoj analizi politike neutralnosti prezentovana su četiri rada, koja su pružila uvid u značenjske slojeve koncepta neutralnosti u međunarodnim odnosima a dat je i osvrt na istorijsku evoluciju koncepta – u teoriji i praksi. Na kraju, predstavljena su dragocena uporedna iskustva Švajcarske, kao prve asocijacije na neutralnost, ali i Bugarske, kao našeg suseda koji je prošao kroz izazove slične onim kroz koje Srbija prolazi danas, kao što su odbacivanje komunističkog nasleđa, tranzicija, pitanja rekonstrukcije identiteta i evroatlantske integracije.

Izlaganja i diskusija u okviru drugog panela bili su posvećeni razmatranju dometa i ograničenja dosadašnjeg sprovođenja politike vojne neutralnosti Srbije. U okviru ovog panela, izloženi su radovi koji su analizirali vojnu neutralnost Srbije u deklarativnom i praktičnom smislu, njena ograničenja, geostrateške aspekte koji utiču na neutralnost, ali i pogled iz ugla teorije determinističkog haosa i kroz model finlandizacije. Diskutanti i izlagači su ukazali da Srbija spada u američku sferu uticaja, te da je dalje vojno približavanje Rusiji nerealistično. Božidar Forca je naglasio da se pitanje vojne neutralnosti *de facto* svodi na odnos Srbije prema NATO-u. Međutim, učesnici su se ipak složili da Srbija nije od vitalnog značaja za NATO i da periferni položaj upravo omogućava Srbiji da nastavi sa politikom vojne neutralnosti; stoga je ta opcija i najodrživija u datim okolnostima. Izlagači Nebojša Vuković i Vladimir Trapara su posebno zagovarali tu opciju.

Treći panel je bio usredsređen na pokušaj da se odgovori na pitanje da li politika vojne neutralnosti Srbije doprinosi bezbednosti regiona i Evrope. Izlagači su analizirali interese velikih sila, Evropske unije i doveli politiku vojne neutralnosti Srbije u kontekst odnosa na Zapadnom Balkanu. Mitar Kovač posmatrao je EU i NATO kao prolazne kategorije koje niti garantuju zaštitu vitalnih nacionalnih interesa Srbije niti prihvataju njenu neutralnost. Veljko Blagojević je eksplicitno naveo da, iako vodi politiku neutralnosti, Srbija u stvari nije neutralna država, s obzirom da je za to potrebno međunarodno priznanje i kontinuitet realizacije takve politike. Dragan Đukanović je skrenuo posebnu

pažnju stavom da ideja vojne neutralnosti u Srbiji predstavlja politički korektan pojam kojim se prikriva širenje ruskog uticaja.

Tokom završne rasprave svi učesnici konferencije imali su priliku da iznesu sopstvena viđenja i komentare na stavove izlagača. Većina izlagača, komentatora i ostalih učesnika složila se tokom diskusije oko sledećih pitanja. Prvo, postoji saglasnost da je vojna neutralnost Srbije nužnost koja je proistekla iz trenutnih okolnosti u međunarodnim odnosima, a ne kao rezultat želje. Drugo, više puta se moglo čuti da je politika vojne neutralnosti najbolje rešenje za malu zemlju kao što je naša i da je upravo to ključ za odvracanje od prevelikog mešanja velikih sila, koje se, ipak, ne može u potpunosti otkloniti. Konačno, više diskutantata je naglasilo neophodnost izgradnje jasnog i preciznog normativnog okvira kako bi se olakšalo dalje sprovođenje politike vojne neutralnosti Republike Srbije. U tom kontekstu, navedeno je da vojna neutralnost nije operacionalizovana strategijsko-doktrinarnim dokumentima, te je stoga preporučeno da se načelo vojne neutralnosti čak ugradi u Ustav. U više navrata su tokom diskusije učesnici primetili da Srbija nije do sada na adekvatan način predstavila politiku vojne neutralnosti na međunarodnoj sceni. Diskutanti su se saglasili da je uspeh politike neutralnosti tesno povezan i sa stvaranjem odgovarajućih nacionalnih odbrambenih kapaciteta, za šta je bila veoma korisna analiza karakteristike modela tzv. oružane neutralnosti primenjenog u Švajcarskoj dr Dragane Đurašinović-Radojević. Učesnici konferencije su došli do zaključka da je pitanje vojne neutralnosti tema od strateškog značaja koja zavređuje da ponovno bude razmotrena na sličnom skupu u doglednoj budućnosti.

Radovi izloženi na naučnom skupu „Uticaj vojne neutralnosti Srbije na bezbenost i stabilnost u Evropi” objavljeni su u istoimenom zborniku radova, čiji je urednik Srđan T. Korać, a koji se može naći u Institutu za međunarodnu politiku i privredu.

Jovana PERIĆ i Strahinja SUBOTIĆ